

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TEIKIANT SODROS IŠMOKŲ IŠMOKĖJIMO PASLAUGAS TYRIMO

2020 m. lapkričio 24 d. Nr. (20)SN-140)SP-91
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2020 m. rugsėjo 10 d. gautas pareiškėjos (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Pareiškėja), gyvenančios Alytuje, skundas, kuriame rašoma, jog Pareiškėja turi regos negalią, nevaldo rankų. Pareiškėja skunde nurodė: „po karantino buvo išmokamos vienkartinės išmokos 200 eurų, turintiems neįgalumą“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta). Pareiškėja paskambino į Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą (toliau vadinama ir Sodra). „Sodroje pasakė, kadangi anksčiau [Pareiškėja] buvo nepasiėmusi našlaičių pinigų, tai ir šie nepriklauso“; „Tuomet pasiskambino į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją ir jie paskambino į Sodrą, kad pinigai turi būti išmokėti“.

Pareiškėja teigė: „2020 m. rugpjūčio 24–25 dienomis paštininkė iš Sodros buvo atnešusi [Pareiškėjai] 200 eurų. Pinigai nebuvo išmokėti, nes reikalingas parašas. Turinti regos negalią, nevaldanti rankų, [Pareiškėja] įgalioto asmens neturi ir negali pasirašyti ant dokumentų. Sodra atsisako išmokėti pinigus, kol pinigų gavėjas nepasirašys.“

2020 m. rugsėjo 19 d. raštu Nr. (20)SN-140)S-507 Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – Lygių galimybių kontrolierė) kreipėsi į Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą (toliau – Fondo valdyba) bei 2020 m. spalio 14 d. raštu Nr. (20)SN-140)S-551 kreipėsi į UAB „Rausidas“ (toliau vadinama ir Bendrove), prašydama pateikti informaciją bei atsakyti į klausimus, „ar galite patvirtinti skunde nurodytas aplinkybes“; kokia bendrovė Alytuje teikia neįgalumo išmokų bei vienkartinių 200 eurų išmokų išnešiojimo asmenims į namus paslaugą; kokiomis sąlygomis; kokia tvarka Sodros išmokos išmokamos asmenims, turintiems negalią, kurie dėl negalios pobūdžio negali patys pasirašyti, atsiimdami jiems priskirtas Sodros išmokas; koku būdu yra identifikuojama asmens, atsiimančio Sodros išmoką, tapatybė; kokiais teisės aktais tai nustatyta; koku būdu yra užtikrinamos asmenų, turinčių negalią bei negalinčių pasirašyti, lygios galimybės gauti Sodros išmokas.

Paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus, įskaitant sutartį, sudarytą su bendrove, Alytuje teikiančią Sodros išmokų išnešiojimo į namus paslaugas.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2019 m. spalio 5 d. gautame Sodros rašte Nr. (4.173E) 1 (toliau – Raštas) nurodoma, jog pagal Pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų pristatymo tvarkos aprašo, patvirtinto Fondo valdybos direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791, 18 punktą paslaugas, susijusias su išmokų pristatymu pagal gavėjo gyvenamąją vietą, ir paslaugas, susijusias su išmokų išmokėjimu mokėjimo įstaigoje, teikia mokėjimo įstaigos, Sodros parinktos Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka. Viešųjų pirkimų konkursą dėl šių paslaugų teikimo Alytaus rajono savivaldybės gyvenamosiose vietovėse laimėjo UAB „Rausidas“, su kuria Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Alytaus skyrius pasirašė sutartį dėl išmokų pristatymo (toliau – Sutartis).

Pagal Sutarties 3.12 papunktį, išmokos mokamos gavėjui, pateikus pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, pasirašiusiam išmokos išmokėjimo kvite bei parašiusiam gavimo datą. Išmoką išmokantis asmuo išmoka pinigus bei pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Reikalavimas nustatyti išmoką atsiimančio asmens tapatybę, šiam pateikiant pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, nustatytas pagal analogiją su reikalavimais, nustatytais Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklių, patvirtintų Sodros direktoriaus 2014 m. rugsėjo 11 d. įsakymu Nr. V-555 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklių patvirtinimo“, 12.1 papunktyje. Tais atvejais, kai asmuo dėl kokių nors priežasčių negali pats pasirašyti, Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigoms, išmokas pristatantiems paslaugų teikėjams ir kitiems asmenims privaloma vadovautis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.76 straipsnio 1 dalimi, nustatančia, kad, jeigu fizinis asmuo dėl fizinio trūkumo, ligos ar kitokių priežasčių negali pats pasirašyti, jo pavedimu sandorį gali už jį pasirašyti kitas asmuo. Už kitą asmenį pasirašiusio asmens parašą turi patvirtinti notaras arba įmonės, įstaigos ar organizacijos, kurioje jis dirba ar mokosi, vadovas ar jo pavaduotojas, arba stacionarinės gydymo įstaigos, kurioje jis gydosi, vyriausiasis gydytojas ar jo pavaduotojas, arba karinio dalinio vadas ar jo pavaduotojas, kai

sandorį sudaro karys, arba tolimajame plaukiojime esančio laivo kapitonas, kartu nurodydami priežastį, dėl kurios sudarantis sandorį asmuo pats negalėjo pasirašyti.

Sutarties 3.13. papunktyje numatyta, kad išmokos gavėjas gali įgalioti kitą asmenį gauti jo išmoką. Išmoka mokama pagal galiojantį įgaliojimą, išduotą teisės aktų nustatyta tvarka. Kai išmokos gavėjui teisės aktų nustatyta tvarka paskiriamas globėjas, išmoką gali atsiimti globėjas, pateikęs savo asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir teismo nutartį (ar mero sprendimą (potvarkį), kuria jis paskirtas išmokos gavėjo globėju. Globėjas, gavęs išmoką, pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Eilutėje „Pastaba“ Tiekėjo darbuotojas žymi „Išmokėta globėjui“ ir nurodo teismo pavadinimą (ar merą priėmusio sprendimą (potvarkį) bei nutarties (ar mero sprendimo (potvarkio) datą (Sutarties 3.14 papunktis).

Tokie reikalavimai taikomi vienodai visiems išmokų, kurias moka Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigos ir kurios gali būti pristatomos į namus ar išmokamos mokėjimo įstaigoje, gavėjams, nepriklausomai nuo jų lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tokių reikalavimų nustatymo vienas iš pagrindinių tikslų apsaugoti paties išmokų gavėjo interesus, užtikrinant, kad pats išmokos gavėjas (ar jo įgaliotas asmuo) patvirtintų išmokos gavimo faktą ir tokiu būdu išmoka ar jos dalis nebūtų išmokėta pašaliniais asmenims ar kieno nors pasisavinta. Pažymėtina, kad išmokos pristatymas, išmoką atnešant į namus arba ją išmokant mokėjimo įstaigoje, nėra vieninteliai būdai, kuriais gali būti pristatoma išmoka – visi asmenys turi teisę pasirinkti gauti išmoką pavedimu į išmokos gavėjo sąskaitą kredito ar mokėjimo įstaigoje ar kredito unijoje.

Dėl Pareiškėjos teiginio apie skambutį į Sodrą Rašte paaiškinama, kad įrašomi pokalbiai su konsultantais klientų, skambinusių į Sodros informacijos centrą telefonu 1883 arba (+ 3705) 250 0883. Perklausti pokalbį ir įvertinti suteiktos konsultacijos kokybę Sodros darbuotojai gali, jei turi duomenų apie telefono numerį, iš kurio buvo skambinta. Kitų specialistų pokalbiai su klientais nėra įrašomi, todėl Sodra neturi galimybės nei patvirtinti, nei paneigti Pareiškėjos nurodytų aplinkybių dėl skambučio.

Sodra Rašte nurodė, jog informaciją apie skunde nurodytas aplinkybes dėl išmoką pristatančio asmens vizito 2020 m. rugpjūčio 24–25 dienomis turint tikslą pristatyti 200 eurų išmoką Pareiškėjai, apie tai, ar išmoka Pareiškėjai buvo išmokėta, o jeigu ne, dėl kokių priežasčių, Tarnybai pateiks Sodros Alytaus skyrius, nes jis yra Sutarties šalis ir gauna iš tiekėjo informaciją apie paslaugų pagal Sutartį vykdymą.

Sodros Alytaus skyriaus 2020 m. spalio 20 d. rašte Nr. (10.3E) DV_S-15670 pateikiamas paaiškinimas dėl išmoką pristatančio asmens vizito pas Pareiškėją 2020 m. rugpjūčio 24–25 dienomis, siekiant pristatyti 200 eurų išmoką. Sodros Alytaus skyrius kreipėsi į UAB „Rausidas“, teikiančią Sodros išmokų pristatymo į namus paslaugą Alytuje, prašydamas suteikti informaciją apie vizitą pas Pareiškėją. Sodros Alytaus skyrius pateikė UAB „Rausidas“ vadybininkės rašytinį paaiškinimą.

2020 m. spalio 10 d. UAB „Rausidas“ vadybininkės I. M. paaiškinime nurodoma: „2020 m. rugpjūčio 21 d. gavome [Pareiškėjai] priklausančią vienkartinę išmoką, kurią pensijų išnešiotąja S. B. nunešė nurodytu adresu <...>. Išmokos gavėja atidarė duris, bet į vidų neįsileido, pasakius, kad atnešėme 200 eurų vienkartinę išmoką, moteris atsakė, jog ji pasirašyti negalės, nes nemato ir nevaldo pirštų, tada išnešiotąja paklausė, kas pasirašo už pašalpa, kurią gaunate. Ši atsakė, kad niekas, tik atstovauja „Gerumo skraistės“ darbuotoja. Tada dar liepė minutę palaukti ir paėmusi telefoną kažkam skambino, bet nieks neatsakė. Nešiotąja paklausė, kada bus darbuotoja iš „Gerumo skraistės“. Gavėja atsakė, kad rytoj, 10 valandą, nešiotąja pasakė, kad atneš rytoj. Grįžusi S. B. paskambino į „Gerumo skraistę“ ir paklausė, kokiomis sąlygomis pasirašo už pašalpa, kurią gauna [Pareiškėja], ši atsakė, kad ant jokių dokumentų nepasirašinėja, tik parašo raštą, kad pinigai [Pareiškėjai] išmokėti. Tada aš paskambinau UAB „Rausidas“ pavaduotojai N. N. ir Sodros darbuotojai V. K. paklausti, koku būdu mes galėtume įteikti šią išmoką, – atsakymas buvo toks pats – tik su gavėjo parašu arba su įgaliojimu.

Sekančią dieną, rugpjūčio 25 d., nuvykome pas [Pareiškėją] 10 valandą abi, aš ir S. B. Paskambinome į duris, bet durų ji neatidarė, pasakė, kad darbuotojos iš „Gerumo skraistės“ nėra, ji išėjusi į parduotuvę nupirkti produktų. Mes truputį palaukėme ir paskambinome jai, paklausti, kada bus ir ar pasirašys už gautą išmoką, ši atsakė, kad ant jokių dokumentų ji nesirašo. [Pareiškėja] mums dar pasakė, kad jeigu neturėjote problemų, tai dabar turėsite, moteris gauna kelias išmokas, bet kai nunešdavome, niekada neimdavo ir liepė be reikalo nevaikščioti“.

2020 m. lapkričio 12 d. Tarnyboje gautame UAB „Rausidas“ rašte nurodoma, jog Bendrovė pensijų ir kitų išmokų pristatymą Alytaus mieste ir rajone vykdo laimėjusi viešą konkursą dėl pensijų ir kitų išmokų pristatymo gavėjams. Vykdydama išmokų pristatymą, Bendrovė vadovaujasi su Alytaus skyriumi pasirašyta „Pensijų ir kitų išmokų pristatymo gavėjams sutartimi“ Nr. R10-29, 2018 m. gruodžio 18 d., kurioje Sodros Alytaus skyrius yra aiškiai apibrėžęs, kaip ir koku būdu turi būti vykdomas išmokų pristatymas gavėjams pagal jų gyvenamąją vietą. Sutarties 5.1.9 punktas nurodo, kad UAB „Rausidas“ įsipareigoja laiku ir kokybiškai vykdyti šia sutartimi prisiimtus įsipareigojimus.

UAB „Rausidas“ Tarnybai pateiktame rašte minima išmokų gavėja, Pareiškėja, yra žinoma įmonės darbuotojams, nes ji nepriima jai priklausančių Sodros išmokų. Sodros Alytaus skyrius taip pat yra informuotas apie gavėjos atsisakymą priimti jai priklausančias išmokas.

Rašte nurodytų aplinkybių Bendrovė patvirtinti negali, nes, kaip nurodyta Rašte, Pareiškėja bendravo su Sodra, UAB „Rausidas“ Sodros ir Pareiškėjos bendravimo detalės nėra žinomos. Bendrovė, vykdydama išmokų pristatymą, vadovaujasi Sutartyje nurodytais reikalavimais arba, išimtiniais atvejais, raštiškais Sodros arba Sodros Alytaus skyriaus nurodymais. Visos Sodros Alytaus skyriaus išmokos asmenims yra pristatomos ir išmokamos vadovaujantis „Pensijų ir kitų išmokų gavėjams sutarties“ punktais. Sutarties 3.12 punktą nurodo, jog „išmokos mokamos gavėjui, pateikus pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, pasirašiusiam išmokos išmokėjimo kvite bei parašiusiam gavimo datą. Išmoką išmokantis asmuo išmoka pinigus bei pasirašo išmokos išmokėjimo kvite.“ Išmokos gavėjai, Pareiškėjai, pristatant vienkartinę 200 eurų išmoką, paaiškėjo, kad gavėja pasirašyti ant išmokų mokėjimo kvito negali. Bendrovės pensijų išnešiotą pasidomėjo, ar yra asmuo, kuris turi teisę priimti už ją išmoką, tačiau Pareiškėja nurodė, kad niekam įgaliojimo priimti jai priklausančias išmokas nėra suteikusi bei jos globa niekam nėra paskirta. Įvertinus gautą informaciją, vienkartinė 200 eurų išmoka gavėjai, Pareiškėjai, išmokėta nebuvo. Bendrovėje vienkartinių ir pastovių išmokų pristatymo gavėjams paslaugų sąlygas ir tvarką, išmokas pristatant įgaliems ir neįgaliems išmokų gavėjams, apibrėžia „Pensijų ir kitų išmokų pristatymo gavėjams sutarties“. Išmokos gavėjams yra išmokamos identifikavus jų tapatybę, kaip to reikalauja Sutarties 3.12 punktą „išmokos mokamos gavėjui, pateikus pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, pasirašiusiam išmokos išmokėjimo kvite bei parašiusiam gavimo datą. Išmoką išmokantis asmuo išmoka pinigus bei pasirašo išmokos išmokėjimo kvite.“ Sutartyje yra numatyta galimybė išmoką išmokėti ne jos gavėjui, bet įgaliotam asmeniui, Sutarties punktą 3.13. „išmokos gavėjas gali įgalioti kitą asmenį gauti jo išmoką. Išmoka mokama pagal galiojantį įgaliojimą, išduotą teisės aktų nustatyta tvarka“ ir punktą 3.14. „išmokėdamas išmoką asmeniui, kuris turi teisę ją gauti pagal įgaliojimą, Tiekėjo darbuotojas patikrina, ar teisingai informintas įgaliojimas. Asmuo, gavęs išmoką pagal įgaliojimą, pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Eilutėje „Pastabos“ Tiekėjo darbuotojas žymi „Pagal įgaliojimą“ ir nurodo įgaliojimą patvirtinusio notaro vardą ir pavardę (ar kito teisę tvirtinti įgaliojimą turinčio asmens pareigas, vardą ir pavardę), įgaliojimo patvirtinimo datą ir registro numerį“ arba teisės aktų nustatyta tvarka paskirtam globėjui, Sutarties punktą 3.15: „kai išmokos gavėjui teisės aktų nustatyta tvarka paskiriamas globėjas, išmoką gali atsiimti globėjas, pateikęs savo asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir teismo nutartį (ar mero sprendimą (potvarkį), kuria jis paskirtas išmokos gavėjo globėju. Globėjas, gavęs išmoką,

pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Eilutėje „Pastaba“ Tiekėjo darbuotojas žymi „Išmokėta globėjui“ ir nurodo teismo pavadinimą (ar merą priėmusio sprendimą (potvarkį) bei nutarties (ar mero sprendimo (potvarkio)) datą.“

Visiems išmokų gavėjams, turintiems negalią bei negalintiems pasirašyti, yra užtikrintos lygios galimybės gauti Alytaus skyriaus skirtas išmokas, jie gali suteikti įgaliojimą priimti išmoką kitam asmeniui arba teisės aktų nustatyta tvarka išmoką gali priimti neįgaliojo globėjas.

Kadangi išmokų pristatymą ir išmokėjimą aiškiai reglamentuoja Sutarties 3.12, 3.13, 3.14, 3.15 punktai, papildomų, vidinių, teisės aktų Bendrovė neturi.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Sodra ir Bendrovė nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo

vietovėse. Šios priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausius standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Bendrojoje pastaboje Nr. 2 (toliau – Pastaba) nurodė, jog prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida. Be fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo neįgalieji neturės lygių galimybių dalyvauti savo visuomenės gyvenime (Pastabos 1 str.)

Svarbu, kad prieinamumo klausimas būtų sprendžiamas visais aspektais, apimant fizinę aplinką, transportą, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas. Subjektų, valdančių pastatus, transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją ir ryšius, taip pat paslaugas, juridinio asmens statusas ir viešasis ar privatus pobūdis nebeakcentuojami. Visuomenei tiekiamos prekės, produktai ir teikiamos paslaugos turi būti prieinamos visiems, neatsižvelgiant į tai, ar juos / jas valdo ir (arba) tiekia / teikia valstybės institucija ar privati įmonė. Neįgalieji turėtų turėti vienodas galimybes naudotis visomis visuomenei tiekiamomis prekėmis, produktais ir teikiamomis paslaugomis taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos bei vienodos galimybės ir gerbiamas jų orumas. Toks požiūris kyla iš draudimo diskriminuoti; prieinamumo galimybių neužtikrinimas turėtų būti laikomas diskriminacija, nesvarbu, ar kaltininkas yra viešasis ar privatus subjektas. Prieinamumas turėtų būti užtikrintas visiems neįgaliesiems, nepaisant negalios pobūdžio, neišskiriant jų jokiais pagrindais – rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitų įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turto, gimimo ar kitokios padėties, teisinės ar socialinės padėties, ar amžiaus. Sprendžiant prieinamumo klausimą reikėtų ypač atsižvelgti į neįgaliųjų lyties ir amžiaus aspektus (Pastabos 13 str.).

Kadangi prieinamumas yra neįgaliųjų gyvenimo savarankiškai, kaip nustatyta Konvencijos 19 straipsnyje, ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida, atsisakymas

pritaikyti sąlygas naudotis fizine aplinka, transportu, informacijos ir ryšių technologijomis, taip pat visuomenei prieinamais objektais ir paslaugomis turėtų būti laikomas diskriminacija (Pastabos 23 str.).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimties, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar

neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimą, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Civilinio kodekso 1.76 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog rašytinės formos sandorius turi pasirašyti juos sudarę asmenys. Jeigu fizinis asmuo dėl fizinio trūkumo, ligos ar kitokių priežasčių negali pats pasirašyti, jo pavedimu sandorį gali už jį pasirašyti kitas asmuo. Už kitą asmenį pasirašiusio asmens parašą turi patvirtinti notaras arba įmonės, įstaigos ar organizacijos, kurioje jis dirba ar mokosi, vadovas ar jo pavaduotojas, arba stacionarinės gydymo įstaigos, kurioje jis gydomi, vyriausiasis gydytojas ar jo pavaduotojas, arba karinio dalinio vadas ar jo pavaduotojas, kai sandorį sudaro karys, arba tolimajame plaukiojime esančio laivo kapitonas, kartu nurodydami priežastį, dėl kurios sudarantis sandorį asmuo pats negalėjo pasirašyti.

Sodros direktoriaus 2014 m. rugsėjo 11 d. įsakymu Nr. V- 555 patvirtintų „Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose taisyklių“, reglamentuojančių asmenų aptarnavimą Sodros įstaigose, 12 punkte nustatyta, kad, jei specialūs teisės aktai nenumato kitaip, kai asmuo kreipiasi dėl asmens duomenų teikimo ar kitos paslaugos, kuri pagal savo esmę gali būti suteikta tik nustatytos tapatybės asmeniui, turi būti patvirtinta jo asmens tapatybė, kuri priklausomai nuo kreipimosi būdo, gali būti patvirtinta taip: 12.1. Kai prašymas teikiamas tiesiogiai atvykus į Fondo (Sodros) administravimo įstaigą – pateikiant galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą.

Pagal Pensijų, kompensacijų, kompensacinių išmokų ir rentų pristatymo tvarkos aprašo, patvirtinto Sodros direktoriaus 2009 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-791, 18 punktą, paslaugas, susijusias su išmokų pristatymu pagal gavėjo gyvenamąją vietą, ir paslaugas, susijusias su išmokų išmokėjimu mokėjimo įstaigoje, teikia mokėjimo įstaigos, Sodros parinktos Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.

Tyrimo duomenimis nustatyta, jog 2020 m. rugpjūčio mėn. UAB „Rausidas“ buvo gauta 200 eurų Pareiškėjai priklausanti Sodros vienkartinė išmoka; nustatyta, jog ši išmoka Pareiškėjai nebuvo išmokėta, nes Pareiškėja dėl negalios negalėjo pasirašyti išmokos išmokėjimo kvite, taip pat neturėjo įgalioto asmens, galėjusio už Pareiškėją pasirašyti išmokos išmokėjimą patvirtinantį dokumentą.

Taip pat nustatyta, jog Sodros išmokas asmenims Alytaus mieste bei rajone jų gavėjams į namus pristato UAB „Rausidas“. Šalpos bei kitos Sodros išmokas Alytaus mieste bei rajone Bendrovė pristato remdamasi Sodros Alytaus skyriaus bei bendrovės Sutartimi.

Remiantis 2018 m. gruodžio 18 d. Pensijų ir kitų išmokų pristatymo gavėjams Sodros Alytaus skyriaus bei UAB „Rausidas“ sutarties Nr. R10-29 1.2 punktu, Sutartimi Tiekėjas (Bendrovė) įsipareigoja kokybiškai ir laiku teikti pensijų ir kitų išmokų pristatymo gavėjams, gyvenantiems Alytaus miesto ir kaimo gyvenamosiose vietovėse, paslaugas pagal Sodros Alytaus skyriaus pateiktus elektroninius išmokų mokėjimo duomenis, o Sodros Alytaus skyrius įsipareigoja už laiku ir kokybiškai suteiktas paslaugas sumokėti Tiekėjui pagal šios Sutarties sąlygas.

Pagal Sutarties 3.12 punktą, išmokos mokamos gavėjui, pateikus pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, pasirašiusiam išmokos išmokėjimo kvite bei parašiusiam gavimo datą. Išmoką išmokantis asmuo išmoka pinigus bei pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Sutarties 3.13 punkte nustatyta, jog išmokos gavėjas gali įgalioti kitą asmenį gauti jo išmoką. Išmoka mokama pagal galiojančią įgaliojimą, išduotą teisės aktų nustatyta tvarka. Pagal Sutarties 3.14 punktą, išmokėdamas išmoką asmeniui, kuris turi teisę ją gauti pagal įgaliojimą, Tiekėjo (Bendrovės) darbuotojas patikrina, ar teisingai įformintas įgaliojimas. Asmuo, gavęs išmoką pagal įgaliojimą, pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Eilutėje „Pastabos“ Tiekėjo darbuotojas žymi „Pagal įgaliojimą“ ir nurodo įgaliojimą patvirtinusio notaro vardą ir pavardę (arba kito teisę tvirtinti įgaliojimą turinčio asmens pareigas, vardą ir pavardę), įgaliojimo patvirtinimo datą ir registro numerį. Sutarties 3.15 punkte nustatyta: kai išmokos gavėjui teisės aktų nustatyta tvarka paskiriamas globėjas, išmoką gali atsiimti globėjas, pateikęs savo asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą ir teismo nutartį (ar mero sprendimą (potvarkį), kuria jis paskirtas išmokos gavėjo globėju. Globėjas, gavęs išmoką, pasirašo išmokos išmokėjimo kvite. Eilutėje „Pastaba“ Tiekėjo

darbuotojas žymi „Išmokėta globėjui“ ir nurodo teismo pavadinimą (ar merą priėmusio sprendimą (potvarkį) bei nutarties (ar mero sprendimo (potvarkio) datą.

Taigi tyrimo metu nustatyta, jog Sodros išmokos jų gavėjams yra išmokamos pagal Sutarties nuostatas, įpareigojančias Bendrovės darbuotojus, įteikiančius išmokas jų gavėjams, pinigus išduoti Sutartyje nustatyta tvarka, t. y., išmokant išmoką, gavėjui turi būti išduodamas išmokos išmokėjimo kvitas, kuriame išmokos gavėjas, jo įgaliotas asmuo arba globėjas savo parašu privalo patvirtinti išmokos gavimo faktą.

Sutarties 3.13, 3.14 punktuose įtvirtinta galimybė išmokų gavėjams įgalioti kitą asmenį, kuris, pateikęs įstatymų nustatytos formos įgaliojimą, už išmokos gavėją (įgaliotoją) pasirašo išmokos išmokėjimo kvite.

Remiantis Civilinio kodekso 2.137 straipsnio 1 dalies nuostatomis, įgaliojimu laikomas rašytinis dokumentas, asmens (įgaliotojo) duodamas kitam asmeniui (įgaliotiniui) atstovauti įgaliotojui nustatant ir palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis.

Civilinio kodekso 2.138 straipsnyje įtvirtinta, jog notarine tvarka turi būti tvirtinami:

- 1) įgaliojimas sudaryti sandorius, kuriems būtina notarinė forma;
- 2) įgaliojimas fizinio asmens vardu atlikti veiksmus, susijusius su juridiniais asmenimis, išskyrus įstatymų numatytus atvejus, kai leidžiama duoti kitokios formos įgaliojimą;
- 3) įgaliojimas, kurį fizinis asmuo duoda nekilnojamajam turtui valdyti, juo naudotis ar disponuoti.

Notaro patvirtintiems prilyginami:

- 1) karių įgaliojimai, patvirtinti karinių dalinių, junginių, karo įstaigų ir mokyklų vadų (viršininkų);
- 2) asmenų, esančių laisvės atėmimo vietose, įgaliojimai, patvirtinti laisvės atėmimo vietų vadovų;
- 3) asmenų, esančių tolimojo plaukiojimo metu jūrų laivuose, plaukiojančiuose su Lietuvos valstybės vėliava, patvirtinti tų laivų kapitonų.

Įgaliojimą, kurį fizinis asmuo duoda korespondencijai (konkrečiai – siunčiamiems pinigams ir pašto siuntiniams) gauti, taip pat darbo užmokesčiui ir kitoms su darbo santykiais susijusioms išmokoms, pensijoms, pašalpoms, stipendijoms ar viešosioms ir administracinėms paslaugoms gauti, gali patvirtinti organizacija, kurioje fizinis asmuo dirba ar mokosi, daugiabučių namų savininkų bendrijos, kurios name gyvena fizinis asmuo, pirmininkas, seniūnijos, kuriai priskirtoje teritorijoje gyvena fizinis asmuo, seniūnas, esančio tolímajame plaukiojime jūrų laivo kapitonas (Civilinio kodekso 6.139 str. 1 d.).

Šio įgaliojimo patvirtinti nereikia, jeigu jį informacinių technologijų priemonėmis sudarė fizinis asmuo ir davė jį įregistruodamas Įgaliojimų registre (Civilinio kodekso 6.139 str. 2 d.).

Atkreiptinas dėmesys, jog anksčiau cituotos Civilinio kodekso 1.76 straipsnio 1 dalies nuostatos įtvirtina bendro pobūdžio nuostatą, t. y., tais atvejais, kai asmuo dėl fizinio trūkumo negali pasirašyti, už jį tai gali padaryti kitas asmuo, kurio parašą patvirtina notaras arba kitas įstatymų įgaliotas pareigūnas.

Taigi remiantis cituotomis Civilinio kodekso, Sutarties nuostatomis, Sodros išmokų gavėjai, kurie dėl savo negalios negali pasirašyti išmokų išmokėjimo kvite, turi teisę išmokas gauti, sudarę įgaliojimą bei įgalioję kitą asmenį, kuris už išmokos gavėją pasirašytų išmokos išmokėjimo kvite.

Atkreiptinas dėmesys, jog, tyrimo metu Tarnybos atstovui telefonu susisiekus su Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjunga, minėtos sąjungos atstovas paaiškino, jog, laikantis įstatymuose įtvirtintų reikalavimų, regos negalią turinčiam asmeniui, pageidaujančiam fiziškai gauti Sodros išmokas, būtina sudaryti įstatymų nustatyta tvarka patvirtintą įgaliojimą, įgaliojant kitą asmenį pasirašyti išmokos išmokėjimo kvite. Tokiu būdu yra apsaugomi asmens su regos negalia interesai, t. y., išmoką pasirašantis asmuo turi galimybę patikrinti pasirašomo dokumento turinį, išmokamos sumos dydį ir kt., užtikrinama, kad išmokos nebus pasisavintos, perleistos kitam asmeniui ir kt.

Taigi atsižvelgiant į cituotas Civilinio kodekso nuostatas, Sutartyje įtvirtintus išmokos išmokėjimo būdus, akivaizdu, jog UAB „Rausidas“ darbuotojai neturėjo teisinio pagrindo išduoti Pareiškėjai priklausančių Sodros išmokų, nesant asmens (kurio įgaliojimas patvirtintas įstatymų nustatyta tvarka), įgaliojimo pasirašyti Pareiškėjai išduodamų Sodros išmokų išmokėjimo kvitų.

Pareiškėjai išaiškintina, kad ji turi teisę kreiptis į artimiausią notaro biurą dėl asmens, galinčio už Pareiškėją pasirašyti, notarinio parašo patvirtinimo bei įgaliojimo atsiimti Sodros išmokas sudarymo (Civilinio kodekso 1.76 str. 1 d., Sutarties 3.13, 3.14 p.).

Atsižvelgiant į aptartą teisinį reglamentavimą bei tyrimo metu nustatytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, jog Bendrovė bei Sodra padarė pažeidimą, numatytą Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu ir 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Skundą dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu pripažinti nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytiems pažeidimams.

2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Bendrovę, Sodrą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė